

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ

ಮೀನಪ್ಪ ಅಳಿಚಂಡಿ¹ ಮತ್ತು ಡಾ.ಪಟೇಲ ನಾಗರಾಜಗೌಡ²

¹ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

²ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ವೀರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲ್ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜು, ಸದಾಶಿವನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

Abstract:

ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಸಾಲ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವಿಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಹಣಕಾಸು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಅದರ ಉಳಿವಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು, ಲೇವಾದೇವಿದಾರರ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

Keywords: ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ, ಹಣಕಾಸು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ, ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

ಪೀಠಿಕೆ

ಹಣದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯು ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಬಂಡವಾಳ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಕೇನ್ಸ್‌ನ ವಿತ್ತೀಯ ಸಮತೋಲನ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅನ್ವಯಿಕ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಕಡಿಮೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಹಣದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಅಗಾಧ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯದೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಅಪೂರ್ಣ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಡಿಮೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ದೇಶಗಳು ಕಡಿಮೆ ಅಧಿಕೃತ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಎಂಬ ಅಂಶದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ರಕ್ಷಿತ್ (1982) ಪ್ರಕಾರ, ವಿತ್ತೀಯ ದ್ವಂದ್ವವಾದದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾನೂನು ಮತ್ತು

ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಸಾಲ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಏಕಕಾಲಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಿದೆ. ಕಪ್ಪು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು: ಸಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ. ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹಣಗಳಿಸದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯವು ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ನಿಬಂಧಿತ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ, ಗ್ರಾಹಕ ಸಾಲಗಳು ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇದು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಹಣಗಳಿಸದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯದ ಮಹತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಸಾಲದ ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಭೂಮಾಲೀಕರು, ಲೇವಾದೇವಿದಾರರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಕರು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಮತ್ತು

Please cite this article as: ಮೀನಪ್ಪ ಅಳಿಚಂಡಿ ಮತ್ತು ಡಾ.ಪಟೇಲ ನಾಗರಾಜಗೌಡ. (2024). ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 2(6), 104-108.

ಇತರ ಸಾಲದ ಮೂಲಗಳು ಸಾಲದ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ವಲಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ವಲಯಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯದ ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆರ್‌ಬಿಐ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಡಿಮೆ ಬಡ್ಡಿದರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅನೌಪಚಾರಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಲಯದ ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿ ದರದೊಂದಿಗೆ ಲಾಭದಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿದರ ಎಂದರೆ ಸಾಲಗಾರನು ಸಾಲವನ್ನು ಮರುಪಾವತಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನಗಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಹಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕೂಡ ಸಾಲದ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಲುಕುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ರೀಮಂತರು ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯದಿಂದ ಅಗ್ಗದ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಬಡವರು ಇನ್ನೂ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ವಲಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿದರದಲ್ಲಿ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಗ್ಗದ ಸಾಲ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಔಪಚಾರಿಕ ವಲಯವು ಹೆಚ್ಚು ಕೈಗೆಟುಕುವ ಸಾಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ

ರಸಗೊಬ್ಬರ, ಬೀಜಗಳು, ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಕ ಹೂಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು, ರೈತರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ ಬಡ ರೈತರು ಮತ್ತು ಭೂರಹಿತ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿದರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ಮೂಲಕ ಬೇಟೆಯಾಡಿದರು.

ಭಾರತವು 1969 ರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಅನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು, ಜೊತೆಗೆ ಹಲವಾರು ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಹುದು. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಫಾರ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್ ಅಂಡ್ ರೂರಲ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ 1982 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹಣಕಾಸು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಂಘಟಿಸಲು ಆ ವರ್ಷದ ನಂತರ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಲದ ರಚನೆಯು ಬದಲಾದಾಗ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ಯಶಸ್ವಿ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸಹಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಭೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಇಂದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ.

ವಿವಿಧ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲಗಳು

ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿವೆ.

ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಸಾಲ : ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಣಕಾಸುಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಗತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲವು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಸಾಲವಾಗಿದೆ. ಸಾಲ ಮತ್ತು ಬಡ್ಡಿ ದರವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನಾಂಕದಂದು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮರುಪಾವತಿ ಮಾಡಲು ಕರೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಮ ಅವಧಿಯ ಸಾಲ: ಎರಡರಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅಥವಾ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯ ಮರುಪಾವತಿ ಅವಧಿಯ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಮಧ್ಯಮ ಅವಧಿಯ ಸಾಲಗಳೆಂದು

ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಗದಿತ ಮರುಪಾವತಿ ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಯೋಜಿತ ಮೊತ್ತದೊಂದಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಸುವ ಸಣ್ಣ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ, ಮಧ್ಯಮ ಅವಧಿಯ ಸಾಲಗಳು ಉತ್ತಮ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದೆ.

ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಸಾಲ: ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಸಾಲವು 20 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮರುಪಾವತಿ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು. ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾವತಿಸುವ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು, ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಹಣಕಾಸು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ದೀರ್ಘಕಾಲೀನ ಸಾಲವು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೆಲಸಮಗೊಳಿಸುವುದು, ಬೇಲಿ ಹಾಕುವುದು, ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಅಗೆಯುವುದು, ಭೂಮಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ ರಿಪೇರಿ ಮಾಡುವುದು, ಟ್ರಾಕ್ಟರ್‌ಗಳಂತಹ ಭಾರೀ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೃಷಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ. ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಹೂಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಣದ ಅಗತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಚನೆಯಿಂದ ಪೂರೈಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಫಾರ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್ ಅಂಡ್ ರೂರಲ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ (ನಬಾರ್ಡ್) ಉನ್ನತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಮರುಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ಹಣಕಾಸು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿ, ಕೃಷಿ ಸಾಲವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು

ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಆದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಬಾರ್ಡ್‌ಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸಹಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ನಿಗದಿತ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿಶೇಷ ವಿಭಾಗಗಳು ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಹಲವಾರು ರಾಜ್ಯ-ಪ್ರಾಯೋಜಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಸಾಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 1 ರಲ್ಲಿ 1951 ರಿಂದ 2015 ರವರೆಗಿನ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ಏಜೆನ್ಸಿಯ ಸಾಲದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ವಿವರವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಣಬಹುದು, ಇದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸಾಲದ ಬೆಳೆಗಾರರ ಭಾಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು 1981 ರಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ 61.2 ಶೇಕಡಾವನ್ನು ತಲುಪಿತು, ಮೊದಲು 1991 ರಲ್ಲಿ 56.6 ಶೇಕಡಾಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ, ಇದು ಏರುತ್ತಲೇ ಇದೆ, 2001 ರಲ್ಲಿ 72.4 ಶೇಕಡಾ ಮತ್ತು 2015 ರಲ್ಲಿ 77.6 ಶೇಕಡಾ ತಲುಪಿತು. 1951 ರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾವಾರು ಶೇಕಡಾ 7.3 ರಷ್ಟಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕೇತರ ಸಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು 1951 ರಲ್ಲಿ 92.7 ಪ್ರತಿಶತದಿಂದ 1981 ರಲ್ಲಿ 38.8 ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕೆ ಏರಿತು ಮತ್ತು ನಂತರ ಅದು 1991 ರಲ್ಲಿ 43.4 ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕೆ ಏರಿತು. 1951 ರಲ್ಲಿ, ಸಹಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು 3.1 ರಷ್ಟು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಪಾಲು; 1991 ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಆ ಶೇಕಡಾವಾರು ಶೇಕಡಾ 18.6 ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. 1951, 1961 ಮತ್ತು 1971 ರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕರು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಒಟ್ಟು ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ನೀಡಿದ ಸಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಕ್ರಮವಾಗಿ 0.9, 0.6 ಮತ್ತು 2.2 ಪ್ರತಿಶತದಷ್ಟಿತ್ತು. 1951, 1961, 1971 ಮತ್ತು 1981 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲು 3.3 ಪ್ರತಿಶತ, 2.6 ಪ್ರತಿಶತ, 6.7 ಪ್ರತಿಶತ, 4% ಮತ್ತು

5.7 ಪ್ರತಿಶತ. 1991 ರಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲು 5.7 ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಏರಿತು. ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಹಣವನ್ನು ಸಾಲ ನೀಡುವ

ಕೋಷ್ಟಕ 1: 1951 ರಿಂದ 2015 ರವರೆಗಿನ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ಏಜೆನ್ಸಿಯ ಸಾಲದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮೂಲಗಳು								
ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011	2015
ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು	3.3	2.6	6.7	4.0	5.7	1.4	1.4	1.3
ಸರ್ಕಾರ	3.1	15.5	20.1	28.6	18.6	29.0	21.0	12.0
ಸಹಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	0.9	0.6	2.2	28.0	29.0	30.0	35.0	52.0
ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು	-	-	-	0.6	3.3	12.0	15.0	12.3
ಒಟ್ಟು	7.3	18.7	29.2	61.2	56.6	72.4	72.4	77.6
ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಲ್ಲದ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು								
	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011	2015
ಜಮೀನುದಾರ	1.5	0.6	8.6	4.0	4.0	5.0	4.0	3.0
ಕೃಷಿ ಹಣ ಲೇವಾದೇವಿದಾರ	24.9	36.0	23.1	8.6	6.3	7.8	6.8	5.2
ವೃತ್ತಿಪರ ಮನಿ ಲೇಂಡರ್ಸ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು	44.8	13.2	13.8	8.3	9.4	6.2	5.2	5.5
ಸೇಹಿತರು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಕರು	5.5	8.8	8.7	3.4	7.1	2.6	4.6	3.0
ಇತರರು	14.5	8.8	13.8	9.0	6.7	4.0	5.0	4.3
ಮೂಲವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ	1.8	13.9	2.8	4.9	6.1	2.0	2.0	1.4
ಜಮೀನುದಾರ	-	-	-	0.6	3.8	-	-	
ಒಟ್ಟು	92.7	81.3	70.8	38.8	43.4	27.6	27.6	22.4

ಮೂಲ :

1. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ ಸಮೀಕ್ಷೆ ವರದಿ, ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಬಾಂಬೆ ಸಂಪುಟ. 11 1954. ಪು.167.
2. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಾಲ ಮತ್ತು ಹೂಡಿಕೆ ಸಮೀಕ್ಷೆ 1961-62
3. ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಬುಲೆಟಿನ್, ಫೆಬ್ರವರಿ 2000, ಸಂಪುಟ. 5.

ಸಾರಾಂಶ

ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿರುವ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಕ್ರೆಡಿಟ್

ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯು ನಗರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಅನನುಕೂಲಕರ ಸಾಲಗಾರರಿಗೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಚಾನೆಲ್ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ

ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. 2007 ರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನ ಕೆಲಸದ ಕಾಗದವು ಇನ್ನೂ ಮುಂದಿರುವ ಸವಾಲುಗಳ ಸಮಯೋಚಿತ ಜ್ಞಾಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಲೇವಾದೇವಿದಾರರು ಮತ್ತು ಇತರ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ನಿಧಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದವು, ಆದರೆ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಜಾಲವು 1969 ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣದ ನಂತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹರಡಿದ ನಂತರ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು. 1981 ರ ನಂತರ, ಆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಯು ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾದರಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪ್ರತಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನಡೆಸಿದ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳು ಲೇವಾದೇವಿದಾರರ ಕಾರ್ಯವು ಪುನರಾರಂಭಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ, ಆದರೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಧಿಕೃತ ಮಾಹಿತಿಯು 2002 ರಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಲ ಮತ್ತು ಹೂಡಿಕೆ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಲೇವಾದೇವಿದಾರರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಭಾರತದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಸಾಲದ ಕಳಪೆ ಹರಿವು. ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು, ಆದರೆ 1991 ರ ನಂತರ ಶಾಖೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸುಧಾರಣೆಯು ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಇತರ ವಲಯದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಮುಡಿಲ್ ಕೆ. ಮತ್ತು ವೈ.ಎಸ್. ಪಿ. ಥೋರತ್. (1995). ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪುನರ್ವಚನ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಅನುಭವ. ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ ಪ್ರೊಸೀಡಿಂಗ್, ಪು. 27-28.

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೈಕ್ರೋ ಫೈನಾನ್ಸ್‌ಗಾಗಿ ಸಹಾಯಕ ನೀತಿ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಕಾರ್ಯಪಡೆ. (2000). ನಬಾರ್ಡ್
- ಪ್ರಸಾದ್ ಸಿ.ಎಸ್. (2009). 1947 ರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ. ನ್ಯೂ ಸೆಂಚುರಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್.
- ಪ್ರಭಾಕರ್ ರಾಜ್‌ಕುಮಾರ್. (2008). ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಹಣಕಾಸು: ನಬಾರ್ಡ್‌ನ ಪಾತ್ರ. ನ್ಯೂ ಸೆಂಚುರಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್.